

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

31 maart 2009 / rapportnummer 2217-34

1. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

Initiatiefnemer waterschap Hollandse Delta heeft het voornemen om de primaire waterkering aan de oostelijke zijde van het Eiland van Dordrecht te verbeteren. Toetsing heeft uitgewezen dat de hier aanwezige waterkering niet voldoet aan de wettelijk gestelde eisen met betrekking tot veiligheid.¹ Het betreft (delen van) de Wantijdijk, de Zeedijk en de Buitendijk van de Zuidpunt. Voor deze dijkvakken wordt een dijkversterkingsplan² opgesteld. Dit plan wordt ter goedkeuring voorgelegd aan Gedeputeerde Staten van de Provincie Zuid-Holland. Ter onderbouwing van de besluitvorming wordt een m.e.r.-procedure doorlopen.³

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie voor het milieueffectrapport:

- Een beschrijving waaruit blijkt wat de gevolgen van de dijkversterking voor de landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden (LNC-waarden) zijn en welke maatregelen getroffen kunnen worden om de landschappelijke inpassing te optimaliseren en negatieve gevolgen voor natuur en cultuurhistorie te minimaliseren.
- Inzicht in de samenhang, de mogelijke synergie en/of mogelijke spanning met andere projecten in de omgeving (zoals het strategisch groenproject 'Nieuwe Dordtse Biesbosch')⁴
- Een goede en publieksvriendelijke samenvatting, net als in de startnotitie voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

De Commissie bouwt in haar advies voort op een in haar ogen voor dit doel goed uitgewerkte startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die naar de mening van de Commissie in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

2. PROBLEEMSTELLING, DOEL, BELEID EN BESLUITEN

2.1 Probleemstelling en doelen

De probleem- en doelstelling van het plan zijn in de startnotitie expliciet verwoord. De veiligheidsproblemen hebben betrekking op de aspecten macrostabiliteit aan de binnenzijde van de dijk, piping en de aanwezigheid van bomen en hoog opgaande beplanting. Geef in het MER voor de drie dijkvakken in meer detail aan wat het huidige tekort aan veiligheid is onder maatgevende omstandigheden, inclusief die ten aanzien van dijkhoogte. Geef inzicht in hoeverre de naastgelegen dijkvakken, met name het gedeelte tussen sectie 6 en 7 (afbeelding s.1 in de startnotitie) voldoen aan de eisen uit de toetsing van 2006. Daarnaast dient voor dit voornemen aangegeven te worden welke tekorten aanwezig zijn bij een toetsing aan de randvoorwaarden voor 2060, reke-

¹ Deze normen zijn vastgesteld in de Wet op de waterkering en worden uitgedrukt in een kans op overschrijding van de hoogwaterstand waarop de dijken van het betreffende gebied zijn berekend. Dit traject maakt onderdeel uit van dijkkring 22 en moet een gemiddelde overschrijdingskans van 1/2000 per jaar hebben.

² Conform artikel 7 van de Wet op de waterkering.

³ Zie bijlage 1 voor meer project- en proceduregegevens.

⁴ Zie ook zienswijze 1 van de *Stichting Landschap & Cultuurhistorie Kop van't Land i.o.* waarin het belang van afstemming visievorming en projectplanning wordt aangekaart.

ning houdend met toekomstige ontwikkelingen en onzekerheden. Betrek hierbij ook naastgelegen dijkvakken, met name het gedeelte tussen sectie 6 en 7 (afbeelding S.1 in de startnotitie).

In de startnotitie is in hoofdstuk 5 vanuit de insteek 'veiligheid' aangegeven dat wordt gekozen voor een ontwerp dat voor de planperiode tot 2060 voldoet aan de hiervoor geldende eisen. Geef aan met welke op dit moment nog niet vastgestelde ontwerppeilen, zoals de aanpassing van het peil in het Wantij, voor deze planperiode rekening zal worden gehouden. Geef aan welke invloed dit heeft op de (visie voor) dijkverbetering.

Vanuit de insteek 'ruimte' staat de dijk en zijn directe omgeving centraal. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan andere ruimtelijke ontwikkelingen in de nabije en ruimere omgeving zoals de aanleg van het strategisch groenproject De Nieuwe Dordtse Biesbosch en dijkversterking aan de westzijde van het Eiland van Dordrecht⁵. Geef in het MER aan op welke manier de drie initiatieven tijdens ontwerp- en uitvoeringsfase⁶ op elkaar worden afgestemd. Geef aan welke kansen een samenwerking tussen de verschillende projecten kan bieden⁷. Benoem ook knelpunten die de besluitvorming over de andere projecten kan opleveren voor de dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost.

2.2 Beleidskader

In hoofdstuk 3 van de startnotitie is ingegaan op de diverse beleidskaders die relevant zijn voor het studiegebied. Geef in het MER aan tot welke randvoorwaarden en uitgangspunten deze beleidskaders en de wet- en regelgeving leiden en wat de consequenties zijn voor de dijkverbetering.

Besteed aanvullend aandacht aan de consequenties van het ontwerp Waterplan Zuid-Holland en het ontwerp waterbeheerplan Hollandsche Delta.

3. ALTERNATIEVEN

Algemeen

Uit de startnotitie blijkt dat voor de verschillende dijksecties meerdere oplossingsrichtingen zullen worden uitgewerkt. Het verflauwen van het buitentalud wordt in de startnotitie niet meer genoemd in hoofdstuk 6.2 als onderdeel van de oplossingsrichtingen voor het (toekomstige) hoogtetekort. Ga na of dit een realistische oplossingsrichting is en zo ja, betrek dit, al dan niet als optimalisatiemaatregel, bij de alternatievenontwikkeling.

De Commissie adviseert bij het ontwikkelen van de alternatieven extra aandacht te geven aan de aansluiting van de dijksecties onderling met het oog op de (cultuur)historische en landschappelijke eenheid en geometrie van de dijk.

Integrale afweging

Oplossingsrichtingen ter bescherming of ontwikkeling van ecologische waarden buitendijks kunnen op specifieke locaties binnen een dijksectie conflicte-

⁵ Zie ook zienswijze 3 van de gemeente Dordrecht waarin aandacht wordt gevraagd voor de samenhang met deze projecten.

⁶ Zie ook zienswijze 9 waarin men wijst op mogelijke extra overlast wanneer over de bestaande wegen twee maal kort na elkaar grondwerkzaamheden worden uitgevoerd in het kader van de dijkverzwaring enerzijds en het strategisch groenproject anderzijds.

⁷ Zien ook zienswijze 1 waarin wordt gewezen op de kansen die mogelijke samenwerking tussen de projecten in het gebied biedt.

ren met oplossingsrichtingen voor bescherming of versterking van cultuurhistorische en landschappelijke waarden binnendijs⁸. Als blijkt dat vanwege (mogelijke) significante aantasting van natuurlijke waarden in het Natura 2000-gebied Biesbosch een passende beoordeling nodig is, ga dan na welke mitigerende maatregelen nodig en mogelijk zijn. De Commissie adviseert deze mitigerende maatregelen meteen bij het ontwikkelen van de oplossing mee te nemen. Dit maakt het mogelijk een integrale afweging te maken tussen binnen- en buitendijkse oplossingsrichtingen.

3.1 Meest milieuvriendelijk alternatief

De Commissie adviseert om 'omgekeerd te ontwerpen'. Dit houdt in dat het meest milieuvriendelijk alternatief (mma) eerst wordt ontworpen en dat hieruit het voorkeursalternatief wordt afgeleid. Voor vrijwel alle dijksecties liggen er kansen voor het aspect natuur of is de dijk onderdeel van het Natura 2000-gebied. Ontwikkel het mma vanuit de samenhang met de ontwikkelingen van de Nieuwe Dordtse Biesbosch en laat de natuurdoelen en kwaliteiten vanuit de Natura-2000 en Provinciale Ecologische HoofdStructuur (PEHS) hierbij sturend zijn. Werk daar waar relevant maatregelen uit op basis van de aandachtspunten voor cultuurhistorische en landschappelijke maatregelen zoals opgenomen in de startnotitie.

3.2 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten⁹.

4. **BESTAANDE MILIEUSITUATIE EN MILIEUGEVOLGEN**

4.1 Algemeen

Vergelijk in het MER de alternatieven op basis van milieugevolgen en doelbereik. Geef aan in hoeverre de alternatieven voldoen aan de projectdoelstelling 'het hebben van voldoende veilige waterkeringen' en de relevante strategische doelstellingen van het waterschap Hollandse Delta. Deze vergelijking dient waar mogelijk op basis van kwantitatieve informatie plaats te vinden.

Maak in het MER een duidelijk onderscheid tussen tijdelijke en permanente effecten en geef daarbij aan over welke periode de tijdelijke effecten zich voordoen.

⁸ Zoals bijvoorbeeld de rijen kazematten langs de Buitendijk en de kazematten en aardhaalzone langs de zuidelijke Zeedijk.

⁹ Inclusief het strategisch groenproject 'de nieuwe Dordtse Biesbosch'.

4.2 Bodem en water

Besteed in het MER aandacht aan:

- de aanwezige (geo)hydrologische situatie en de mogelijke veranderingen daarin als gevolg van het voornemen;
- de zettingsgevoeligheid van de bodem, zettingen en zettingsverschillen die kunnen optreden in de directe omgeving van de dijk en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing;
- de benodigde hoeveelheden grond en de kwaliteit ervan (fysisch en chemisch) inclusief de logistiek van grondaanvoer in relatie tot de bestaande (weg)infrastructuur en eventueel hiervoor noodzakelijke depots.

4.3 Natuur

Het MER moet duidelijk maken welke gevolgen de voorgenomen activiteit kan hebben op de natuur. Op basis van de natuurwet- en regelgeving moeten veel natuurgevolgen gedetailleerd onderzocht worden. De Commissie vindt het belangrijk dat, los van de wet- en regelgeving, in het MER op hoofdlijnen een algemeen beeld wordt geschetst van de huidige situatie, de autonome ontwikkeling en de effecten op de natuur in het studiegebied. Beschrijf daarvoor het ecosysteem in het studiegebied en betrek daarin de geomorfologie en de hydrologie van het gebied.

Geef aan welke kenmerkende habitats en soorten aanwezig zijn in het studiegebied en wat de autonome ontwikkeling van de natuur in het gebied is. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke van deze dieren en planten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn, wat de aard van de gevolgen¹⁰ is en wat deze gevolgen voor de populaties betekenen. Beschrijf mitigerende maatregelen die de gevolgen kunnen beperken of voorkomen.

Gebiedsbescherming¹¹

Beschrijf de mogelijke invloed van het voornemen op beschermde natuurgebieden, zoals Natura 2000-gebieden en de ecologische hoofdstructuur (EHS). Maak onderscheid tussen de verschillende gebieden en geef hiervan de status aan.

Natura 2000

Geef voor het Natura 2000-gebied Biesbosch tenminste:

- de instandhoudingsdoelstellingen¹² voor de verschillende soorten en habitats en of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;

¹⁰ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld licht en geluid, verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding, versnippering door doorsnijdingen of barrièrewerking.

¹¹ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de Natuurbeschermingswet 1998 en de specifieke gebiedsbescherming.

¹² Voor de Vogelrichtlijngebieden gelden instandhoudingsdoelstellingen, te vinden in de aanwijzingsbesluiten van deze gebieden. Op dit moment lopen procedures om Natura 2000-gebieden aan te wijzen: de Habitatrictlijngebieden worden daarmee aangewezen en de Vogelrichtlijngebieden worden opnieuw aangewezen. Hiervoor worden eerst ontwerp-aanwijzingsbesluiten genomen en vervolgens definitieve aanwijzingsbesluiten. Beschrijf in het MER, indien van toepassing, de instandhoudingsdoelstellingen van de Vogelrichtlijngebieden en, indien van toepassing, de instandhoudingsdoelstellingen uit de ontwerp-aanwijzingsbesluiten.

- de landelijke staat van instandhouding¹³ en de huidige relatieve betekenis van dit gebied voor de verschillende soorten en habitats.

Onderzoek of er gevolgen voor het Natura 2000-gebied zijn. Als op grond van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat het voornemen afzonderlijk dan wel in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied, geldt dat een passende beoordeling opgesteld moet worden, waarbij rekening wordt gehouden met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied.¹⁴

PEHS

Geef voor de PEHS-gebieden aan of de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden' worden aangetast en of het voornemen past binnen het toetsingskader¹⁵ voor deze PEHS-gebieden.

4.3.1 Soortbescherming

Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten te verwachten zijn in het plangebied en geef aan tot welke categorie deze soorten behoren.¹⁶ Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen op de standplaats (planten) of het leefgebied (dieren) van deze soorten en bepaal in hoeverre verbodsbepalingen¹⁷ mogelijk overtreden worden. Beschrijf mitigerende maatregelen die de aantasting kunnen beperken of voorkomen.

4.4 Landschap en cultuurhistorie (waaronder archeologie)

De Commissie adviseert om de visie zoals in de startnotitie is beschreven verder uit te werken in een aanpak voor landschap en cultuurhistorie. Besteed daarbij aandacht aan de mogelijk in de bodem aanwezige archeologische waarden en onderbouw of een archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd.

Beschrijf de effecten van de voorgenomen maatregelen op de aangegeven landschappelijke waarden en de relaties tussen de waarden. Ga hierbij ook in op de continuïteit van het dijkprofiel. Geef hiernaast ook op kaart en/of in beelden aan welke veranderingen plaatsvinden, gezien vanuit verschillende richtingen. Ga daarbij specifiek in op de beelddragende en zichtlijnen van het landschap.

4.5 Leefomgeving

Geef in het MER inzicht in de gevolgen van de (fasering van de) werkzaamheden tijdens de uitvoeringsfase voor de ontsluiting van erven, individuele woningen, agrarische percelen, en bedrijven. Besteed bijzondere aandacht aan de eventuele hinder en overlast tijdens de uitvoering.

¹³ Zie de profielendocumenten van LNV.

¹⁴ Art. 19f Natuurbeschermingswet 1998.

¹⁵ Het toetsingskader zoals beschreven in de Nota Ruimte, Spelregels EHS en/of provinciale uitwerkingen daarvan.

¹⁶ Er wordt onderscheid gemaakt tussen de categorieën: tabel 1 (algemeen), 2 (overig) en 3 (Bijlage IV HR/ bijlage 1 AMvB) soorten en vogels.

¹⁷ De verbodsbepalingen zijn opgenomen in art. 8 (planten) en 9 - 12 (dieren) van de Flora- en faunawet.

5. OVERIGE ONDERDELEN

Samenvatting

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

Visualisaties

Verduidelijk het voornemen en alternatieven door gebruik te maken van visualisaties zoals fotomontages.

Evaluatieprogramma

Besteed in het evaluatieprogramma aandacht aan herstel en ontwikkeling van de dijkvegetaties. In het geval er voor niet-conventionele oplossingen wordt gekozen, zoals constructieve oplossingen, dan is het van belang de ontwikkeling van sterkteparameters in de tijd van het op deze wijze verbeterde grondmassief te monitoren.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Waterschap Hollandse Delta

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

Besluit: Goedkeuring van het dijkversterkingplan conform de Wet op de Waterkering (Wwk).

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C00.2

Activiteit: Het verbeteren van de primaire waterkering aan de oostelijke zijde van het Eiland van Dordrecht (Wantijdijk, Zeedijk en Buitendijk) om te voldoen aan de wettelijke gestelde eisen met betrekking tot de veiligheid.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering:

- Startnotitie Dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost, Waterschap Hollandse Delta, 16 december 2009;
- Nieuwsbrief Dijkversterkingsprogramma, Waterschap Hollandse Delta, jaargang 2009, nummer 6;
- Sterke dijken, leefbaar land, *CD-rom Dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost*, Waterschap Hollandse Delta, januari 2008.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van: 28 januari 2009

advies aanvraag: 27 januari 2009

ter inzage legging: 2 februari t/m 2 maart 2009

richtlijnenadvies: 31 maart 2009

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. J.H.J. van der Gun

drs. W. Smal (secretaris)

M.A.J. van der Tas (voorzitter)

ir. R.F. de Vries

drs. H.A.T.M. van Wezel

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Stichting Landschap & Cultuurhistorie Kop van 't Land i.o, Dordrecht
2. A.H. v.d. Ende, Dordrecht
3. Dordrecht Stadsontwikkeling, Dordrecht
4. LTO Noord, Deventer
5. Vereniging Wegbeheer Louisapolder, Dordrecht
6. S.R. Kadijk, Dordrecht
7. Stichting Het Wantij, Dordrecht
8. Marianne Mulders, mede namens bewoners Zeedijk, Dordrecht
9. Familie M. K. Kooijman en Fam. K.G. Kooijman, Dordrecht

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Dijkversterking Eiland van Dordrecht Oost

Initiatiefnemer waterschap Hollandse Delta heeft het voornemen om de primaire waterkering aan de oostelijke zijde van het Eiland van Dordrecht (Wantijdijk, Zeedijk en Buitendijk) te verbeteren en stelt hiervoor een dijkverzwaringplan op. Ten behoeve van de besluitvorming voor dit dijkversterkingsplan wordt een m.e.r.-procedure doorlopen. De Gedeputeerde Staten van de Provincie Zuid-Holland zijn bevoegd gezag voor deze procedure.

ISBN: 978-90-421-2663-3

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

